

Роль і статус учителя в українському суспільстві у наративах Степана Сірополка

Любов Дольнікова¹, Наталія Мукан², Галина Кузан³

Опубліковано	Секція	УДК
11.07.2024	Освіта/Педагогіка	378.14

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12722719>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття присвячена аналізу ролі і статусу вчителя в різні періоди розвитку української системи освіти на основі аналізу фундаментальної праці «Історія освіти в Україні» С. Сірополка, яка охоплює період від часу до хрещення України-Русі і до радянських часів. У статті презентовано аналіз, що охоплює період до XVII ст. й основну увагу акцентовано на трактуванні устрою шкіл і вчителя як головного учасника в освітньому процесі усіх часів. Авторами проведено детальний аналіз правового і матеріального статусу учителя, що подані в розділах «Історії освіти в Україні». З'ясовано, що у стародавніх слов'ян школа була тією інституцією, яка брала на себе піклування про виховання молоді, навчала її досвіду життя, а найбільше значення відводилося родині. Добі Київської Русі характерне використання праці учителів, що були діючими священники, представниками грецького та болгарського народів, які навчали вони дітей слов'янською мовою. Прикметним є те, що С. Сірополко наголошує на безоплатності та доступності стародавньої школи в Київській Русі, в якій могли навчатися як діти заможних людей, так і міщан та селян. Наголошується на престижності учительської професії, високій оплаті князів і боярів, повазі у суспільстві. Під час боротьби українського народу проти литовських князів занепадає розвиток освіти, до учительства потрапляють неблагонадійні, непорядні люди. С. Сірополко зазначає, що литовська і польська шляхта всіма способами намагалась призупинити розвиток українського шкільництва, що успішно робила через поганого вчителя, низьку оплату його праці тощо. Престижність учительської праці відновлюється у XV-XVI ст. в період становлення та розвитку Острозької академії, Львівського Успенського братства. У статті представлено аналіз ролі і статусу вчителя у цих закладах, зокрема, і в братських школах цього періоду загалом. Зроблено висновки про фундаментальний характер праці «Історія освіти в Україні» С. Сірополка, що відображає розвиток шкільництва та учительської професії. Визначено перспективи подальшого наукових пошуків.

Ключові слова: Степан Сірополко, історія освіти, Україна, учительська професія, шкільництво, розвиток освіти, роль і статус вчителя у суспільстві.

¹ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, Національний університет «Львівська політехніка», ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0791-2028>.

² доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, Національний університет «Львівська політехніка», ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4396-3408>

³ кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Національний університет «Львівська політехніка», ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5988-1089>

The role and status of the teacher in Ukrainian society in the narratives of Stepan Siropolko

Annotation. The article is devoted to the analysis of the role and status of the teacher in different periods of the development of the Ukrainian education system based on the analysis of the fundamental work "History of Education in Ukraine" by S. Siropolko, which covers the period from the time before the baptism of Ukraine-Rus to Soviet times. The article presents the analysis covering the period up to the XVIIth century and the main attention is focused on the interpretation of the structure of schools and the teacher as the main participant in the educational process of all times. The authors conducted a detailed analysis of the legal and material status of the teacher, which is presented in the chapters of "History of Education in Ukraine". It was found that among the ancient Slavs, the school was the institution that took care of the upbringing of the youth, taught them life experience, and the family was the most important. The period of Kyiv Rus was characterized by the use of the work of teachers who were active priests, representatives of the Greek and Bulgarian peoples, who taught children in the Slavic language. It is noteworthy that S. Siropolko emphasizes the free and accessible ancient school in Kyivan Rus', in which both children of wealthy people, as well as townspeople and peasants, could study. Emphasis is placed on the prestige of the teaching profession, the high salary of princes and boyars, and respect in society. During the struggle of the Ukrainian people against the Lithuanian princes, the development of education declines, unscrupulous and dishonest people enter the teaching profession. S. Siropolko notes that the Lithuanian and Polish nobility tried by all means to stop the development of Ukrainian schooling, which they successfully did because of a bad teacher, low payment for his work, etc. The prestige of teaching was restored in the XV-XVI centuries during the formation and development of the Ostroh Academy, the Lviv Assumption Brotherhood. The article presents an analysis of the role and status of the teacher in these institutions, in particular, and in fraternal schools of this period in general. Conclusions were made about the fundamental nature of the work "History of Education in Ukraine" by S. Siropolko, which reflects the development of schooling and the teaching profession. Prospects for further scientific research are determined.

Keywords: Stepan Siropolko, history of education, Ukraine, teaching profession, school education, development of education, role and status of the teacher in society.

Вступ

Історія української науки має відбиток певного особистісного трагізму самих науковців, які не тільки були невизнаними в своїй країні, але й вимушені були покинути Батьківщину, рятуючи власне життя. Проте, працюючи на чужині, вони залишалися вірними представниками свого народу, позиціонуючи українську науку та українську державу. Історії відомі імена видатних українців, які працювали за межами України, серед яких Леонід Білецький, Софія Русова, Дмитро Дорошенко, Василь Барвінський, Григорій Ващенко, Нестор Нижанківський, Іван Мірний, Степан Наріжний, Іван Горбачевський, Василь Січинський, Степан Сірополко та багато інших, що продовжували писати і викладати українською мовою, перебуваючи за кордоном. Кожен з них зробив неоціненний внесок у розвиток науки за своїм спрямуванням і при цьому не залишався осторонь проблем освіти й виховання молодого покоління. На жаль, на сьогоднішній день українство недостатньо повно послуговується досягненнями цих вчених, які мають надзвичайно великий вплив на розвиток сучасної науки.

У цьому контексті вважаємо за доцільне розглянути погляди та спадщину Степана Сірополка крізь призму його фундаментальної праці «Історія освіти в Україні», яка всебічно аналізує становлення та розвиток системи освіти в Україні, соціальне та

правове становище педагога і може бути корисною в умовах сучасної освіти. Саме це зумовило вибір теми нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особистий внесок С. Сірополка завжди був предметом наукових дискусій та наукових розвідок українських вчених. Так, С. А. Абрамович [1] на основі наукового доробку С. Сірополка характеризує багатовекторність української освіти в період XVI-XVII століття. Праці П. П. Брицького [2], О. М. Василенка [3], Л. В. Домбровської та В. М. Гулак [4] присвячені дослідженню спадщини С. Сірополка як бібліотекознавця та його внеску у цю царину культурної діяльності. Проблеми наукової спадщини С. Сірополка, вплив її на становлення сучасної особистості зустрічаємо в працях М. С. Жеребної [5], О. М. Завальнюк [6], Г. Кемінь [7], О. Б. Комарницького [8], Б. М. Ступарика [11], О. В. Сухомлинської [12] тощо.

Формулювання мети статті. Метою статті є презентація результатів дослідження та аналізу праці С. Сірополка «Історія освіти в Україні» в контексті матеріального та правового статусу вчителя, як основного суб'єкта педагогічного процесу.

Результати

Передусім, варто зазначити, що якби С. Сірополко не зробив нічого крім того, що написав таку монументальну працю як «Історія освіти в Україні», то ми б вважали його геніальним представником української педагогічної думки, першим талановитим істориком педагогічної думки. Проаналізована нами праця «Історія освіти в Україні» дає підстави констатувати, що червоною ниткою крізь весь проведений вченим аналіз, проходить ідея вчительства, його особистісних і професійних якостей, а що найголовніше, що автор постійно акцентує увагу читача на проблемі правового і матеріального стану вчителя через аналіз історико-політичних подій тієї чи іншої епохи.

Описуючи історію української освіти, С. Сірополко вже в першому розділі цієї монументальної праці зазначає: «До часу утворення школи як спеціально-освітньої установи первісною установою у стародавніх слов'ян, що брала на себе піклування про виховання молоді та наділення її необхідним для життя знанням і досвідом, – була родина» [10, с. 27]. У цьому ж розділі «Освіта до часу хрещення України-Русі» історик наголошує, що «стародавня школа була єдиною школою не лише в тому розумінні, що була призначена для всіх верств громадянства, але й тому, що обсяг знання кожної школи міг бути приблизно однаковим, хоч обсяг той не визначався наперед якоюсь певною програмою, а відповідав знанням учителів та здібностям й інтересам тих, хто у них вчився» [13, с. 96].

Багато непідтверджених історичними подіями особливостей освіти С. Сірополко розглядає крізь призму вчительства, використовуючи принцип логічного передбачення. Так, у другому розділі «Освіта від 988 р. до упадку Києва» автор вказує: «Хоч літописець і не згадує, кому саме віддавалося дітей, відібраних від батьків для «книжного наученія», але треба думати, що то були переважно болгарські, а почасти, може, грецькі священники, які знали слов'янську мову» [10, с. 34]. Як бачимо, право називатися учителем і право навчати мали люди, які добре знали мову, як грецьку, так і слов'янську, і своєю працею були покликані підготувати «священників, дяків, учителів співу та різних урядовців для кожної управи князівства, оскільки в кожному князівстві була канцелярія, де обов'язково мав бути писар-рахівник», але вже тоді, зазначає С. Сірополко, «потреби наших предків у навчанні були не тільки з метою отримання певного соціального статусу, а їх притягало бажання отримати більше знань з історії християнства для спасіння душі, а також «придбати різні знання для задоволення безкорисного» [10, с. 36]. Автор зазначає, що на основі власних спостережень, може зробити висновок, що перші школи в період Київської Русі були бурсами і дає підстави думати, що стародавня школа безоплатна, а якусь нагороду (уроку) за навчання дітей та утримання їх у себе вчителі

діставали з княжих маєтків [13, с. 96]. С. Сірополко наголошує, що стародавня школа не могла бути становою, «утвердження вери» було потрібне однаково для всіх і кожного. І справді, як видно з літописних відомостей, «книжно научалися» не лише особи княжого та боярського роду, діти духовенства, але й особи нижчих верств і, навіть раби, яких, може, вчили з більшим старанням, бо рабовласники, зазвичай, готували з них учителів для своїх дітей або кандидатів на посади священнослужителів в тій підпорядкованості щодо управи та програми навчання [10]. Це підтверджує думку, що вчитель матеріально мав високу винагороду, оскільки князі і бояри вважали вигідним вивчити раба, який би супроводжував їхніх дітей в науці.

Історики, дослідники епохи стародавньої школи, серед яких М. Погодін, М. Грушевський зазначали, що монастирська школа часто стояла вище від єпископської школи, бо кожний монастир дбав про те, щоб притягти до себе найосвіченіших ченців для учителювання і тим підвищити матеріальний статус монастиря. Як бачимо, «стародавня школа була приватною установою, що, не будучи зв'язаною наперед певною програмою і стартом, провадила колективне навчання дітей з різних верств населення та дбала про поширення освіти серед тих дорослих, що бажали шляхом «книжного наученія» набутти письменність або ті чи інші знання» [13, с. 96]. У цей період важливо було мати доброго учителя співу, читання, писання, лічби та людей, що володіють уміннями «книжного почитання».

У третьому розділі «Освіта від упадку Києва до половини XVI ст.» С. Сірополко, на тлі історичного аналізу боротьби українського народу проти литовських князів, зазначає, що в цьому ракурсі на ґрунті церковних справ, а водночас, й освіти, литовські князі присвоїли собі право призначати осіб на посади православних єпископів та архімандритів, робили це за хабарі, що призвело до втрати православною церквою авторитету. Таким чином на пастирських посадах виявились недалекоі, неосвічені люди, а малопридатне до пастирських обов'язків православне духовенство не дуже ретельно ставилось також і до учительських обов'язків, та й самі литовські князі були мало зацікавлені в розвитку українського шкільництва. Українські магнати відсилали своїх синів на навчання до Європи. А український мав статус обмеженого п'яниці, що було на руку полякам й іншим «доброзичливим сусідам», що ще в більшій мірі призвело до захоплення польською культурою, зневаги до рідної мови і віри. Однак, зазначає автор, «українське незаможне міщанство і селянство міцно трималося своєї віри, бо вбачали в ній запоруку збереження своєї національності, вчили своїх дітей у церковних школах або у мандрівних дяків» [9, с. 325]. Подібно до стародавніх шкіл, в церковних школах учителювали дяки, паламарі, демесвеники (вчителі співу), що вже тоді називались «бакалари» або «дидаסקали». Матеріальне становище вчителя в цей час було також відносно вищим ніж інших членів суспільства. «За свою педагогічну діяльність вчитель одержував деяку нагороду від батьків учнів після закінчення певного курсу науки. Перехід з одного курсу на інший був справжнім святом і для вчителя, і для учнів. Учитель отримував від батьків горщик каші та гривну грошима. Саме свято відбувалося так: учень приносив до школи горщик каші з грошима зверху, ставив його на стіл. Учитель, забравши гроші, разом з учнями йшов на площу біля школи. Там ставили горщик на землю та починали кидати в нього кілками, поки не розбивали його на черепки» [10, с. 67].

Про престижність вчительської професії у XV-XVI ст. свідчить факт, що описаний С. Сірополком у третьому розділі, де автор зазначає: «з'явилися мандрівні учителі, які не мали свого постійного осідку, а переходили з села до села, з хутора до хутора, і там учили дітей читати, писати і співати. Головною причиною появи у нас мандрівних учителів було те, що в Україні по хуторах не було церков, а, отже, і шкіл. Отож мандрівні учителі виконували велику культурну місію, організовували пересувні школи» [10, с. 65].

Сам С. Сірополко з любов'ю описує дослідження інших авторів, наводить і саркастичні роздуми, як от «один старожитець у розмові з дослідником шкільництва на Харківщині інакше пояснював появу мандрівних дяків: «учитель-дяк при школі, навчаючи майбутнього такого самого дяка, звичайно, говорив йому таку приказку: як зробишся сам учителем, учи так, щоб учень не відбив у тебе школи, себто не відкривай своєму учневі всього, щоб він не відбив у тебе в парафії школи та не сів би на твоє місце. Бродячий чи мандрівний дяк приходив до сільської школи, удавав з себе, що він нічого не знав. Здобував частину потрібних йому відомостей від одного учителя-дяка, частину – від іншого, йшов далі та незабаром ставав знавцем усього, перехитривши своїх учителів» [10, с. 51].

Читаючи четвертий розділ «Історії освіти в Україні» можемо констатувати також цікаві факти стосовно правового і матеріального статусу вчителя в єзуїтській школі, яка охоплювала в «своїй програмі цілу низку наук», а отже така школа потребувала нового вчителя. Вже тут спостерігаємо елементи сучасного устрою університету. Так, «на чолі кожної єзуїтської школи, ректор мав загальний догляд за школою. Науковою частиною кермував префект. Учительська посада в єзуїтських школах визнавалася за дуже відповідальну і почесну, а потрапити на цю посаду було нелегко, важче ніж стати членом єзуїтського ордену» [10, с. 61].

Особлива увага в цьому розділі приділена вченим Острозької школи. «Острозька школа постала коло р. 1580 за програмою тодішніх середніх шкіл (колегій) і там першими учителями були грецькі дидаски як з посеред тих греків, що заселяли в Острозі цілу вулицю, так і з тих, що їх надіслав царгородський патріарх на прохання князя К. Острозького» [13, с. 265]. С. Сірополко аналізує діяльність Острозької школи, її устрій, випускників і самого князя Острозького, який «прихильно ставився до просвітницької діяльності протестантів, а тому не вагався запрошувати їх на вчителів до своєї школи» [13, с. 265]. Острозька школа користувалася значною популярністю. У ній навчалися не тільки діти шляхти, але й діти селян.

У цьому ж розділі читаємо детальний аналіз історії православних церковних братств. «Платня за навчання в школі не була фіксованою, а її розмір визначався залежно від статусу і можливостей дитини, що вступала до школи, від предметів, що їх вона мала вивчати. Незаможні батьки могли вносити певну платню натурою, наприклад, дровами» [13, с. 265]. Сироти, що називалися в документах братства «нищими», вчилися безоплатно, а найздібніші з них утримувалися на кошт братства та жили в бурсі при Свято-Онуфріємському монастирі. Бідні школярі діставали також пожертви від мешканців м. Львова в нагороду за спів колядок та віршів під час Різдвяних свят, Великодня, Зелених свят тощо. Як відомо, цей звичай збирання пожертв школярами-бурсаками став загальним явищем в багатьох братських школах на всіх українських землях. Значну увагу С. Сірополко присвячує аналізу функціонування Львівського Успенського братства, а особливо детально характеризує Статут Братства, що був затверджений патріархом Якимом у 1585 році. Із аналізу, поданого С. Сірополком, можемо зазначити, що вчителів надано певний статус у суспільстві і виокремлено його поведінковий етикет. Професія учителя мала високе пошанування в суспільстві. Одночасно із затвердженням реформованого статуту Успенського братства був затверджений статут братської школи, який називався «Порядок школьній ілі уставі Львовской Ставропигійской братской школы». Саме в цьому документі вперше найбільш демократично описані вимоги до вчителя, які автор «Історії освіти в Україні» подає досить детально:

«Дидаскал, або вчитель цієї школи повинен бути благочестивий, розумний, смиренно мудрий, скромний, не хабарник, не грошолоб, не гнівливий, не заздрісник, не насмішник, не соромітник, не чародій, не казкар, не пособник ересей, а прихильник

благочестя, добрих справ, що в них себе проявляє, а не лише в таких чеснотах, то й учні будуть такі як їх учитель. ... Кожен, хто приводить сина чи приятеля, чи інших на науку, повинен взяти з собою одного чи двох сусідів, щоб у їх присутності домовитись з учителем і укласти угоду про навчання й про весь порядок і його обов'язки згідно з цим писаним реєстром; і належить йому спершу цей реєстр прочитати, щоби знав, яким чином будуть навчати його сина і що він за це повинен платити, і щоб він не міг перешкоджати цьому порядку, а допомагати, яким чином привести дитину до послуху вчителеві й до науки.

Учитель, взявши дитину, повинен навчати її свідомо доброї науки. За непослух карати не по-тиранськи, а по-вчительськи, не надмірно, а посилено, не розбещено, а спокійно й смиренно.

Навчати і любити учитель повинен всіх однаково, як синів багатих, так і сиріт убогих, а не вчити одного старанніше ніж іншого...

Кожного ранку вчитель повинен пильно дивитися: якщо когось з учнів не було, то повинен одразу за ним послати, дізнатися причину – чому не прийшов; якщо десь забавився або обдури вдома. Або забагато спав і тому не прийшов, повинен дізнатися і привести його до школи...

Зранку науку починати з молитви і звичних передмов-настанов вчителя...

Учитель повинен навчати вправами граматику, діалектику, музику, чужі мови та книги апостольські...

Після вечірні в суботу вчитель повинен займатися з учнями більше ніж в звичайні дні, навчаючи їх страху Божого і інтимних молодіжних звичаїв...

У неділю та празники господні учитель повинен вчити учнів про це свято, навчати їх волі Божої...

Батькам про їх дітей, а господарям про доручених їм чужих дітей учитель та організатори школи повинні нагадувати, щоб діти в домах поводитися згідно з правилами шкільної науки, демонстрували гуманність.

Якщо учитель, чи хтось із учнів був розпусником, п'яницею, злодієм, облудником, лицеміром, хабарником, зверхником – такий не тільки вчителем, а й жителем тут бути не може» [10, с. 67-70].

Як бачимо, «Порядок шкільний» дуже детально визначав як внутрішнє життя школи Львівської братської школи, так і ті вимоги, що ставилися до учителів та учнів тієї школи. Варто зауважити, що вчителі братських шкіл не тільки працювали в школах, але й брали активну участь у життєдіяльності церкви, організовуючи роботу учнівського хору та беручи безпосередню участь в Службах Божих. Тому вчителів братських шкіл називали дяками. Учителів запрошувало братство, воно платило їм як грошима, так і натурою – харч, одяг, все, що потрібно для життя. Учителі братських шкіл набували освіти в різних академіях та університетах, нерідко закордонних [10].

Виконаний аналіз праці С. Сірополка, що характеризує обов'язки вчителя, учнів, опікунів і батьків, керівництва чітко окреслював як внутрішнє життя Львівської братської школи, так і підтверджує високий статус вчителя в суспільстві. У своїй історичній праці автор відкриває і найвизначніших на той час особистостей та їхню діяльність: Степан Зизаній (Степан Кукіль), який учителював у Львові, а потім викладав слов'янську мову у Віденській братській школі; Лаврентій Зизаній, що вчителював у Львові і написав підручник «Грамматика словенська» (Вільно, 1596 р.); Кирило Транквіліон-Ставровецький, що учителював у Львові і був великим знавцем грецької мови, виступив з блискучою промовою грецькою мовою проти єпископа Г. Балабана у Тернополі.

Як зазначає С. Сірополко, «уже з другого десятиліття XVII ст. матеріальний стан почав занепадати, що не могло відзначитись і на долі самої братської школи.

Незабезпеченість учительських сил, а також втручання першого-ліпшого братчика у шкільні справи спричинили до того, що зі Львівської школи почали відходити кращі вчителі. Щоб підняти рівень школи, братство звернулося до олександрійського патріарха Кирила Лукариса за порадою і той надіслав листа 26 квітня 1614 року, де радив братству насамперед подбати про матеріальні засоби для утримання школи та належну оплату учителям, а по-друге, доручити керування школою двом-трьом старшим братчикам з тим, щоб інші братчики не вмішувалися до шкільної справи, не перешкоджали учителям бити і карати дітей та вчити їх так, як того бажають учителі, а не так, як того хочуть батьки» [10].

Щодо матеріального становища учителів, то було воно також незадовільне: учителі діставали не сталу грошову платню, а залежно від волі митрополита, що асигнував консоліацію – певну суму з надходжень за шлюбні посвідки по Київській єпархії. Так, наприклад, Р.Заборовський видавав учителям Академії від 12 крб. 50 коп. до 25 крб кожному річно, що залежало від предмета, що його викладав учитель. Крім того кожному вчителеві він давав від себе ще по 3 крб. в день своїх іменин або за виголошення учителями проповідей у свята. Учителі також отримували частку прибутків з того монастиря, де вони були висвячені в ченці, а також мали подарунки від учнів заможних батьків, причому всі учні після літніх канікул мусіли з'являтися до префекта «сь поклономь», а також платили за «калефакцію», тобто за опалення класів [9].

Харчування діставали учителі від трапезної Братського монастиря вповні з достатком: «обід звичайно складався з трьох страв, в неділю і в свята кожний вчитель діставав свою порцію горілки і пива, але деколи учителі були незадоволені своїми порціями і тоді подавали скаргу митрополитові на ректора Академії. Таку скаргу, наприклад, подали учителі у 1759 р. на ректора Давида Нащинського» наголошує автор [10]. У своїм поясненні ректор писав митрополитові, що учителі перед тим ніколи не скаржились, а лише один раз заявили префектові, що «из ледовни монастиркой не весьма доброе пиво їм давалось...» [1, с. 79]. До скарг учителів дослуховувались, і з жовтня 1784 р. митрополит С. Масловський наказав відпускати з грошових прибутків Братського монастиря на «покупку учителямь» за власним бажанням необхідної провізії: «учителю богослов'я і 2 префектові, учителю філософії по 15 коп. денно, учителям латинської риторики і поезії по 14 коп., а всі іншим учителям по 13 коп. денно, а також дрова, хліб і городину з дорученням архімандритові і ректорові найняти для учителів окремого кухаря» [10, с. 85-95].

Незадовго перед тим, а саме «в травні 1784 р. було розподілене річне утримання між учителями, а саме: «префект і учитель богослов'я діставали щорічно 99 крб., учитель філософії – 81 крб., учитель латинської, російської риторики і учитель поезії – 69 крб., бібліотекар та учителі трьох граматичних класів, арифметики, історії та географії – по 51 крб., жидівської і грецької мови – по 75 крб., німецької мови – 144 крб., нижчої французької мови – 180 крб. Від 1789 р. учителі почали діставати утримання в збільшенім розмірі, а саме: учитель богослов'я – 300 крб., філософії – 250 крб., піітики – 160 крб., математики – 100 крб., вищої грамматики – 130 крб., середньої грамматики – 120 крб., нижчої грамматики – 100 крб., французької мови – 400 крб., німецької – 200 крб., історії та географії – по 50 крб. річно» [1, с. 137].

Така оплата була гідною, щоб забезпечити вчителеві нормальне життя з можливістю розвиватись і сприяла формуванню поваги до професії вчителя в суспільстві.

Висновки

Отже, у статті представлено аналіз праці С. Сірополка «Історія освіти в Україні» не предмет висвітлення специфіки учительської професії, ролі і статусу вчителя у

суспільстві в історичній рестроспективі. Основна увага прикута до першої половини дослідження, оскільки проблема вчительства, його правового і матеріального статусу є домінуючою у монументальній праці С. Сірополка, де кожен рядок, кожна цитата дихає любов'ю до своєї землі, до своєї професії. Праця С. Сірополка підтверджує, що в усі роки становлення і розвитку держави Україна віддавала пріоритет освітній галузі, а народ і держава в переважній більшості піклувалися про статус вчителя, його матеріальне та правове становище. і предметом наших подальших досліджень буде аналіз наступних історичних епох і статусу вчителя в них.

До перспектив подальших наукових досліджень відносимо дослідження та обґрунтування специфіки наступних статусу вчителя у суспільстві у різні періоди історії України.

Список використаних джерел

1. Абрамович, С. Д. (2013). Степан Сірополко про багатовекторність української освіти XVI-XVII ст. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство, 3, 95-98.
2. Брицький, П. П. (2013). Степан Сірополко – видатний педагог, бібліотекознавець та історик освіти України. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство, 3, 18-26.
3. Василенко, О. М. (2013). Роль С. О. Сірополка в галузі бібліотечної статистики. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство, 3, 67-73.
4. Домбровська, Л. В., & Гулак, В. М. (2013). Внесок Степана Сірополка у вивчення шкільних бібліотек. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство, 3, 74-78.
5. Жеребна, М. С. (2005). Степан Сірополко як дослідник українського вчителя та шкільництва на західно-українських землях (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики, 3(13), 68-72.
6. Завальнюк, О. М. (2013). Степан Сірополко і освітні процеси в Україні (1917-1920 рр.). Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство, 3, 84- 92.
7. Кемінь, Г. (2004). Теорія і практика «нового виховання» у західноєвропейській педагогіці (кінець XIX – середина XX століття): монографія. Дрогобич: Коло.
8. Комарніцький, О. Б. (2013). Степан Сірополко про становище студентства педагогічних навчальних закладів радянської України у 20-их – на порчатку 30-их рр. XX ст. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство, 3, 104-111.
9. Огнев'юк, В. О., & Сисоєва, С. О. (2013). Освітологія: хрестоматія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: ВП «Едельвейс».
10. Сірополко, С. (2001). Історія освіти в Україні. Київ: Наукова думка.
11. Ступарик, Б. М. (2001). Проблеми освіти дорослих у працях Степана Сірополка. Рідна школа, 2, 59-63.
12. Сухомлинська, О. (2002). Постать С. Сірополка в контексті доби. Рідна школа, 7/8, 53.
13. Уліщенко, А. Б., & Уліщенко, В. В. (2014). Хрестоматія з історії української культури: матеріали для самостійної роботи студентів. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова.